Газета издается на балкарском языке с 1924 года.

Интернет-версия: gazeta.zamankbr.ru

ЗАМАН

Геуюрге кюн, байрым ай (февраль), 7, 2023 жыл

№ 14 (21215)

КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ — ВРЕМЯ — ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

КЕНГЕШ

Казбек Коков спортчулагъа тёленнген ахча саугъаланы эки керге кёбейтиую юсюнден оноугъа къол салгъанды

КъМР-ни Башчысы Казбек Коков регион властыла энчи эс бурургъа тийишли болгъан социал жумушлагъа жоралан кенгеш бардыргъанды. Ушакъны кезиуюнде энчи аскер операциягъа къатышхалагъа бла аланы юйюрлерине болушлукъну къурауну, республиканы спортчуларына ахча саугъаланы ёлчемлерин кётюрюую, биринчи медицина болушлукъ берген бёлюмде ишлегеннлени бир къауумуну социал тёлеулерине къошуну онглары сюзюлгендиле. Дагъыда сабий туугъанда, аны ёсдюрюуге да ай сайын ахча тёлеуню эмда аны тохташдырыуну юсюнден да сёз баргъанды.

Кенгеше КъМР-ни Правительствосуну Председатели **Мусукланы Алий**, КъМР-ни Башчысыны Администрациясыны таматасы **Мухамед Кодзоков**, КъМР-ни Правительствосуну Председателини орунбасары **Марат Хубиев**, КъМР-ни урууну эмда социал къоруулау министри **Асанланы Алим**, КъМР-ни спорт министри **Ислам Хасанов** къатышхандыла.

Мусукланы Алий аскерге чакъырылгъанлагъа республикалы бюджетден бир кере эмда ай сайын тёленнген ахчаны ёлчеми 300 миллион сомдан аслам болгъаныны билдиргенди. «Ол жаны бла бир тюрлю тыйгъыч болмагъанды. Энчи аскер операциягъа къатышханлагъа бла аланы юйюрлерине болушлукъ этлип ал кюнледен окъуна башланнган эди»,-дегенди.

Мухамед Кодзоков мобилизациягъа тюшгеннлени эркинликлерин къоруулау жаны бла не иш бардырылгъаныны юсюнден билдиргенди. Аскерге чакъырыу жаны бла комиссияны оноуу бла мобилизациягъа тюшген 70 адам юч эмда андан да кёп сабийлери болгъанлары ючюн эмда саулукъларына кёре аскерден артха чакъырылгъандыла.

Марат Хубиев энчи аскер операция бла байламлы республиканы Башчысыны буйругъу бла 2022 жылны март айында къуралгъан ишчи къауумну ишини эсеплерин туура этгенди. Аскерчилеге болушлукъгъа бюджетден, андан тышындан да ахча бёлюнеди. КъМР-ни Правительствосуну Къыстырыкъ фондундан мобилизациягъа тюшгеннлени кереклерине 40 миллион сом берилгенди. Кийимледен бла техника керекледен да къыстырыкъ этилгенди, анга дайым къошулуп турады.

Ахыры 2-чи бетдеди.

АЧЫЛЫУ

«Кюн шахарда» биринчилени атламлары

Нальчикде сабий чыгъармачылыкъны «Кюн шахар» академиясында «Биринчилени атламлары» Битеуроссей биригиую бёлюмю ачылгъанды. Анга жораланнган къууанчлы ишге КъМР-ни Парламентини Председатели **Татьяна Егорова**, законла чыгъарыучу органны Билим бериу, илму эмда жаш тёлюню ишлери жаны бла комитетни таматасы **Нина Емузова**, КъМР-ни Парламентинде Жаш тёлю палатаны башчысы **Аслан Шипшев**, КъМР-ни жаш тёлюню ишлери жаны бла министри **Азамат Люев** да къатышхандыла.

Жыйылгъанланы аллаарында сёлеше, Татьяна Егорова Россейли сабийлени бла жаш адамланы биригиулерин къурауну РФ-ни Президенти **Владимир Путин** къабыл кёргенин эсге салгъанды. «Аны биринчи бёлюмлерини саны кёпденкёп бола барадыла. Бюгюн ачылгъаны да аладан бериди. Аны мураты сабийлени бла жаш адамланы чыгъармачылыкъ жаны бла фахмуларын ачыкълауду, айнытыуду, ала бош заманларын хайырлы эмда зауукъу ётдюрюрча этиудю»,- дегенди.

Спикер «Кюн шахар» Шимал Кавказда къошакъ билим берген уллу учреждениладан бири болгъанын да эсгертгенди. Жангы бёлюм бери жюрюгеннлени фахмуларын бютюн толу ачыкъларгъа себеплик этеригине эмда ала «Биринчилени атламларында» кеслерине тийишли жер табарыкъларына ышаннганын билдиргенди.

Жыйылыуну кезиуюнде «Биринчилени атламлары» проектни юсюнден видеофильм кёргюзтюлгенди, академиягъа жюрюген жашчыкъла бла къызчыкъла уа жырлап, тепсеп да келгеннлени кёллерин бютюн кётюргендиле.

Россей Федерацияны гимнин бла «Къабарты-Малкъарым» деген жырланы Заур Барагунов жырлагъанды.

Аслан Шипшев бла Азамат Люев а «Кюн шахарда» Россейни сабийлерини эмда жаш адамларыны биригиулерини биринчи бёлюмюн ачыуъа юлюшлерин къошхан устазлагъа бла окъуучулагъа грамотала, саугъала да бергендиле.

ХОЛАЛАНЫ Марзият.

ЖЫЙЫЛЫУ

Бёлюмню кючлеуню онгларына къарагъандыла

Къабарты-Малкъарны Сатыу-альуу – промышленность палатасында (ТПП) предпринимательле бла тюбешиу болгъанды. Анга ТПП-ны башчысы Хасан Гуктелов, женгил промышленность жаны бла комитетни келечиси Вадим Демьяненко, «Арттекс», «Арсатекс» эм «Тестиль-Имидж» предприятияланы башчылары Заур Хутов, Замир Сосиков, Кючменланы Эдуард, дагъыда Россейни промышленниклерини бла предпринимательлерини (СПП) регионда бёлюмюню таматасыны къуллугъун толтургъан Хасанби Машуков къатышхандыла.

Тюбешиую темасы бизни республикада бюджетден тышында организациялада тёленнген иш хакъны эм аз ёлчеми эки МРОТ тенгли тохташдырылгъаны бла байламлы эди. Болжалы 2023-2025 жылла бла чекленнген тийишли келишимге, КъМР-ни Правительствосу, профсоюзланы Федерациясы эмда промышленниклени бла предпринимательлени Союзу къатышып къол салынгнганды.

Иш алай болуруна уа предпринимательле угъай дегендиле. Ол оноу экономика жаны бла тюз болмагъанын да санагъандыла. Айтхаларына кёре, алай этилсе, кёп предпринимательлени ишлерине тыйгъыч салынырыкъды, бир-бирлери уа аны «жашырын» халгъа окъуна кёчюрюрге боллукъдула – аллай къоркъуу да барды.

Хасан Гуктелов билдиргенича, алагъа бу соруу бла иги кесек предприниматель келгенди. Аны бла байламлы талай тюбешиу да бардырылгъанды. Алагъа республиканы Урууну эмда социал къоруулау министерствосуну, профсоюзланы келечилери да къатышхан эдиле.

Бизнес биригиуле бюджетден тышында къармашхан организациялагъа регионда МРОТ-ну ёлчемин тюрлендирирге чакъыргъандыла. Аны эсге алып, башында сагъынылгъан келишимге къол салгъанла бизнесменле бла тюбеширкидие, деп оноу этилгенди.

Ызы бла женгил промышленностьда шёндю къаллай чурумла болгъаныны эмда аланы тамамлау жолланы юсюнден ушакъ башланнганды. Бегирек да ишчиле жетишмегени сезиледи, дегендиле жыйылыугъа къатышханла. Ол а: быстыр тигиучюле, оборудованияны ишине къараучула, программа жазыучула. Аллай билим берген учреждениялагъа къурагъа кереклиси бек магъаналыды, дегендиле.

Дагъыда производствону эмда быстыр тигиучю оборудованияны жангыртыуда къырал не бла болушургъа боллугъун сюзгендиле. Белгилисича, аллай жумушлагъа предпринимательле иги кесек къоранч этедиле. Шёндюгю, импортну алышындырыргъа керек болгъан халда уа, качествосу иги болгъан продукцияны чыгъарыу бек магъаналыды. Оборудование иги болмаса уа, аны юсюнден айтыр онг да жокъду.

Жыйылыугъа къатышханла ол сорууланы барын да жик-жиги бла сюзерге, женгил промышленностьну айнытыу ишни да андан ары бардырыргъа оноулашхандыла.

УЛБАШЛАНЫ Мурат
хазырлагъанды.

Приём

Тийишли буйрукъла берилгендиле

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысы **Казбек Коков** «Единая Россия» Битеуроссей политика партияны приёмныйине тилеклерин билдирген инсанланы приёмун бардыргъанды.

Соруула асламысында коммунал эм жол инфраструктураны юсюнден болгъандыла. Ол санда сёз Адиюх посёлканы орамларыны бир-бир тийрелерин суу бла жалчытыуну юсюнден эди. Андан сора да, республиканы таматасыны оноуу бла Нальчикде Александровка районну орамларыны биринде сууну кетиую бла байламлы соруугъа да эс буруллукъду. Дагъыда Заюково элни Жамауат советини обращениясына кёре Казбек Коков Казаноко орамда жарыкълыкъ бериуню жарашдырыу соруугъа быйыл окъуна жууаплы ведомстволаргъа къаралгъа буюргъанды.

Парламент

Маданият хазнаны сакълауну жылы миллетлерибизни энчиликлерин толу ачыкълагъанды

КъМР-ни Парламентини жазда биринчи пленар жыйылыуунда «правительствону сагъатда» Россейни халкъларыны культура хазнасын сакълауну жылыны эсеплери белгили этилгендиле. Депутатланы жылны ичинде тамамланнган иш бла культура министр **Мухадин Кумахов** шагъырей этгенди. Кенгешни спикер **Татьяна Егорова** бардыргъанды.

Министр Культура хазнаны жылы къыралны халкъларыны тёрелерин, тарых эсгертмелени, ана тиллерин сакълар мурат бла бардырылгъанын чертгенди. Аны айтханына кёре, къыралда халкъланы энчиликлерин, культура хазнаны сакълау жаны бла система къуралгъанды.

– КъМР-де Россейни халкъларыны культура хазналарын сакълауну жылын бардырыуну планы къуралгъан эди, аны кирген битеу жумушла толтурулгъандыла. Аланы юслеринде билдириуле «Культура.РФ» порталда бла ПРО.Культура бирикдирилген къырал системада басмаланыпдыла,-дегенди министр.

Жыл къууачлы халда Миллет библиотекада ачылгъан эди. Аны кезиуюнде жыйылыуну къонакълары мультимедиа амалны болушлугъу бла республиканы халкъларыны къол усталыкълары, чыгъармачылыкълары бла шагъырей болгъан эдиле: накъышла тигиу, агъачдан, саз топуракъдан сауутла ишлеу, кийиз согъуу эм башхала бла.

Ахыры 2-чи бетдеди.

Къурулуш

Магъадан чыгъарыугъа алланып

Тырныауузда вольфрам-молибден магъадан чыгъарыу эмда жарашдырыу проект андан ары бардырылады. Аны багъасы 46 миллиард сомду. Ол тамам этилсе, объектде минг чакълы ишчи жер боллукъду, деп белгилегендиле КъМР-ни Промышленность, энергетика эм сатыу-алыу министерствосунда.

Шёндюге анда талай иш этилгенди: объектле орналлыкъ тийреле тазаланнгандыла, аланы, вентиляция установканы эмда отлукъ къуючу комплексни планировкалары да хазырдыла. Тау-байыкъландырыу комбинатны къурулуу бла байламлы проектин «Главгосэкспертиза России» ФАУ-да дурус кёргендиле. Ызы бла ишчи къагъытланы жарашдырыу башланнганды.

Байыкъландырыучу фабриканы эмда жер тюбюнде рудникни къурулушларын башларгъа эркинлик былтыр окъуна берилген эди. Шёндю уа комбинат боллукъ жерге жол ишлене турады, аны да 60 процентги тамамды.

Бюгюнлюкге бу объектни саулай къурулушуна 2,8 миллиард сом къоратылгъанды. Алай ары энтта да ахча изленеди. Россейни Экономиканы айнытыу министерствосунда этилген оноулагъа тийишлиликде кредит алыр амал да сюзюледи.

ОМАРЛАНЫ Мурат
хазырлагъанды.

Жазылыу-2023

«Заманны» – хар таулу юйюрге!

Хурметли жамауат!

Сиз бир тюрлю сылтау бла «Заманнга» жазылмай къалгъан эсегиз, аны тюзетир амал барды. Февральны 25-чисине дери почтагъа барып, жазылыуну жарашдырсагъыз, ана тилибизде чыкъгъан газетни 1 мартда алып башларыкъсыз. Изданиябызгъа интернетде бу адрес бла жазылыргъа боллукъду: **https://podpiska.pochta.ru/press/**

Жазылыуну тёрт айгъа багъасы - **534 сом 48 капекди.**

БИЗНИ ИНДЕКСИБИЗ – П 5893

Эсгериу — 2 бет

5 февральда Нальчикде Къозу тереклени бахчасында Афганистан Республикада интернационал борчларын толтургъан аскерчилени эсгертмесинде «Эсгериуню жау чыракъы» патриот акция бардырылгъанды.

Жигитлени хурметлерине жау чыракъла жандыргъандыла

8 февраль – Илмуну кюню — 3 бет

Жаш адамларыбыз, бирсиледен артха къалмай, къайсы бёлюмде да жетишимли болгъанлары кёллендирген шартды. Илмуда да атлары иги бла айтылгъан къызларыбыз бла жашларыбыз аслам дыла. Аллайларыбыздан бири уа филология илмуланы кандидаты Тёппеланы Джамиляды.

«Тинтиуле жамауатны айныуун алгъа элтирикдиле»

Эсепле — 4 бет

РФ-ни МЧС-ини КъМР-де Баш управлениясыны таматасы Михаил Надежин бу кюнледе журналистле бла тюбешгени эмда озгъан жылда ала не ишле тындыргъанларыны юсюнден билдиргенди.

Терклик эм жууаплылыкъ – хаталаны азайтгъанларыны себеби

Казбек Коков спортчулагъа тёленнген ахча саугъаланы эки кереге кёбейтиуню юсюнден оноугъа къол салгъанды

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

Гуманитар жюкле энчи аскер операция баргъан жергеле аскер башчыла тохташдыргъан низамгъа кёре жибериледиле. Октябрьден бери 100 тоннадан аслам ётдюрюлгенди. «Жангы бийикликле» аскер-патриот фондну эмда «Артха бир атлам да этмезге» регион жамауат биригиуню себепликлери бла юйюрледен посылкаланы, школчуладан да письмоланы ийыкъ сайын бизни аскерчилерибиз тургъан жерлеге жибериу къуралгъанды. Андан сора да, КъМР-ни Башчысыны былтыр декабрьде къол салынгъан Указы бла социал болушлукъну ёлчеми тергелген заманда, мобилизациягъа тюшгенлеге ай сайын тёленнген ахча эсге алынмайды. Андан сора да, аскерге чакъырылгъанла, аланы юйюрлерини адамлары да жашау журтла эмда коммунал жумуша, дагъыда тынгылы ремонт ючюн хакъны заманында тёлеялмасала да, аланы ёлчемлерине кёшулмайды. Юйюрлерине да, керек болса, жашагъан жерлеине ремонт этиу, аш-азыкъ эмда кийимле бла да болушлукъ тапдырылады.

Аллай къауумгъа киргенле сабий садха хакъ тёлеуден эркин этиледиле. Аланы сабийлери исси аш-азыкъ бла хакъсыз жалчытылынадыла, керек болгъанда, ала санаторийге да бек алгъа жибериледиле. Мобилизациягъа тюшгенлени юйюрлери суу эмда кир-кипчик ючюн хакъ тёлерге керек тюйюдюле. Ара рынокда гуманитар болушлукъ жыйыу жаны бла энчи пункт ачылгъанды. Аскерчилерибизни жигитликлерини, жандауурлукъ ишлени юслеринден халкъгъа дайым билдирилип турууну тап къурар ючюн басма органлада «Хар нени да хорламгъа», «Биз биргебиз» деген рубрикала ачылгъандыла. Мобилизациягъа кёре аскерге чакъырылгъанла бла телевизорну хайыры бла байламлыкъла къураргъа хазырланыу барады. Проект Президентни буйругъу бла къуралгъан ишчи къауумну себеплиги бла бардырылады.

Республиканы Башчысы аскерчилеге деп хазырланнган кезиулю гуманитар жюкню керекли жерге не къадар терк ётдюрюуню къураргъа буюргъанды. Энчи аскер операциягъа къатышханлагъа тутхучлулукъ этиуге кёшулгъанланы барысына да жюрек ыразылыгъын билдиргенди. «Бюгюнлюкде ала бек магъаналы ишни тындыргъанларын ангыларгъа керекбиз»,-деп чертгенди ол.

Социал бёлюмде урунгъанланы хакълары кётюрюллюклерини юсюнден айта, Казбек Коков анга республиканы бюджетини игиленнгени, кеси файдаларыбызны ёсгени себеплик этгенин эсгертгенди. Республиканы Башчысы спортчулагъа алчы жерлеге чыкъгъанлары ючюн тёленнген ахча саугъаланы ёлчемлерин эки кереге кёбейтиуню юсюнден Указгъа къол салгъанды. Сёз спортну олимпиадалы эмда олимпиадалы болмагъан, паралимпиадалы эмда сурдлимпиадалы тюрлюлерине кёре Россейни жыйымдыкъ командаларыны баш, жаш тёлю эмда юниор къауумларына киргген спортчуланы эмда аланы тренерлерини юслеринден барады.

Ахча саугъаланы ёлчемлери эришиулени даражаларына эмда спортчу къайсы жерни алгъанына кёре 40 мингден 2 миллион сомгъа дери жетеди. Ислам Хасанов айтханнга кёре, алгъын спортну бир-бир тюрлюлерине кёре юниор эмда жаш тёлю къауумлагъа киргенлеге ахча саугъала тёленмегенди. «Алай бла биз спортда жетишимле болдургъанлары ючюн саугъагъа тийишли болгъанланы тизмесин кенгертебиз, алагъа тёленнирик ахчаны да эки кереге кёбейтебиз»», - дегенди Казбек Коков.

Сёз медиклени къауумну хакъларына къошууну юсюнден да баргъанды. Мусукланы Алий ангылатханыча, РФ-ни Президенти Владимир Путинни буйругъу бла эмда РФ-ни Правительстосуну «Саулукъ сакълауну къырал эмда муниципал системасына кирген эмда борчлу халда медицина страхованияны баш программасына неда борчлу халда медицина страхованияны жер-жерли программаларына къатышхан медицина организациялада ишлеген медиклени къошакъ халда къырал социал болушлукъ бериуню юсюнден» 2022 жылны 31 декабринде чыгъарылгъан бегимине тийишлликде бийыл 1 январьдан башлап медиклени 11 къауумуна энчи социал тёлеуле тохташдырыргъа оноу этилгенди.

Республикада федерал бюджетден къошакъ социал болушлукъну 6269 медик аллыкъды. Бу жумушха 671 миллион сом бёлюнгенди. Субъектлеге регион бюджетледен ахча бёлюп, бу бегимге кёре къошакъ социал тёлеуге тийишли болгъанланы санын кёбейтирге боллукълары айтылгъанды. КъМР-ни Башчысыны буйругъу бла къошакъ социал тёлеулеге тийишли болгъанланы регион тизмесине ара район больницалада, поликлиникалада, онкология диспансерде ишлегенлени бир къаууму кирликдиле. Аллай медицина билимлери болмагъанла (биологла, лаборантла), терк болушлукъ берген службаны вокителлери, санитаркала да бир жаныда къаллыкъ тюйюлдюле.

Республикалы бюджетден эки минг медикге социал тёлеулеге битеу да 90 миллион сом чакъылы бир бёлюнюрюкдю. Къошакъ ахчаны саулай да 8 мингнге жууукъ адам аллыкъды. Казбек Коков регион тёлеулени федеральныйле бла бирге берип башларгъа буюргъанды. «Январьда тергелген биринчи федерал тёлеуле мартны ахырында берилликдиле», -деп ангылатханды премьер-министр. «Ол адамлагъа бек иги тутхучлулукъ боллукъду»,- деп кёшханды Казбек Коков.

Асанланы Алим сабий туугъанда эм андан сора да юйюрге ай сайын эмда бир кере берилген ахча къалай тёленнгенини юсюнден биллиргенди. Ол келтиген шартлагъа кёре, 2022 жылда ол болушлукъгъа тийишли болгъанланы тизмесине 89 минг юйюр, ол санда 123 мингден аслам сабий, киргенди.Битеу да 10,6 миллиард сом тёленнгенди. Ахча болушлукъ тиширыугъа сабий туугъунчу эмда анга 18 жыл толгъунчу бериледи. Пенсия фонд да сабийге 8 жылдан башлап 17 жыл толгъунчу ахча тёлейди. Быйылдан башлаб а бир пособие кийирилгенди. Январьда 66400 сабийге 909 миллион сом министерстволу юсю бла тёленнгенди. Пенсия фонддан а болушлукъ ахчаны 22474 сабий алгъанды.

– Былтыр Пенсия фондну тергеулери бла 8 жыл толмагъан сабийлери ючюн 46 минг юйюрге болушлукъ ахча тёленнгенди. Битеу да сабийлери болгъан 135 минг юйюрге социал болушлукъ этилгенди. Магъаналы шарт: арт жыллада тергеуле сабийге жашау этерге деп тохташдырылгъан ахчаны эм аз ёлчеми бла байламлыдыла. Сабий пособиланы ёлчемлери саулай къыралда орта эсеп бла 13 944 сомну тутадыла, Къабарты-Малкъарда уа аны ёлчеми СКФО-да бек ллугъа саналады - 16 769 сом, - деп ангылатханды Мусукланы Алий.

Республиканы Башчысы Президентни ол оноуу кёп сабийли юйюрлеге артыкъда магъаналы болгъанын чертгенди. «Тиширыугъа сабийден ауур болгъан кезиюнден башлап сабийи акъыйбалыкъ болгъунчу алай тутхучлулукъ этип тургъан башха къырал барды деп билмейме»,- дегенди Казбек Коков. Ол, быйыл социал бёлюмде ишлегенлени хакъларында тюрлениуле болургъа керекгисин чертип, кенгешде туура этилген жумуша къалай тындырылгъанларын къаты контролда тутаргъа буюргъанды. «Ишибизни андан ары селейтмей бардырлыкъбыз», – дегенди ахырында республиканы оноучусу, деп билдиргенди КъМР-ни Башчысыны бла Правительстосуну пресс-службасындан.

Биз биргебиз

Шуёхлукъну мурдору – бирликде

Нальчикде «Маяк» санаторийде «Биз биргебиз» миллетле эм динле аралы жаш тёлю лагерьни келечилери бла КъМР-ни жаш тёлюню ишлери жаны бла министри **Азамат Люев**, КъМР-ни миллетлени ишлери эмда жамауат проектле жаны бла министри **Анзор Курашинов**, КъМР-ни муфтийини орунбасары **Алим Сижажев** да тюбешгендиле.

– Жаш тёлю бла тюберге манга не заманда да хычыууду. Бу жыйылыуда биз миллетле аралы халланы юсюнден айтырыкъбыз, – дегенди Анзор Курашинов.

Лагерьни къурап бардырыуну баш борчу – республиканы ёсюп келген тёлюсюне халкъла аралы эм дин бла байламлы шуёхлукъну мурдору неде болгъанын ангылатыуду. Дагъыда Къабарты-Малкъарда жашагъан миллетлени маданиятлары бла бютюн къаршыракъ танышдырыугъа да энчи эс бёлюннгенди.

– Бу лагерьни биз билим бериу майданча къурагъанбыз. Бери жыйылгъанла акъыллы, ангылалары болгъан эмда башхалагъа болушургъа итинген жаш адамладыла. Мени оюмума кёре, быллай тюрлю тюбешиуле миллетле аралы халланы игилендириуге, жаш тёлюню ортасында да бир бирни ангылаугъа себеплик этерикдиле, – деп чертгенди Алим Сижажев.

«Биз биргебиз» лагерь Муслиймланы дин адарасины башламчылыгъы бла Президент грантха къуралгъанды. Аны къауумунда школчула эм студент жашла бла къызла бардыла.

Министр Азамат Люев а лагерьни атына «Биз биргебиз» деп бошдан аталмагъанын чертгенди. «Бизни къыралыбызгъа да, миллетлерибизге да бюгюнлюкде бирге болургъа керекди. Бир бирге билеклик этип, керекге болушургъа кюрешип, алай бла бир бирибизни жашауун женгилирек этерге кюреширгъ борчлубуз»,– дегенди ол.

Лагерьде 10 кюнню ичинде окъутуу программа ишлерикди. Аны чеклеринде тренингле, «тёгерек стола», оюнла эм спорт эришиуле бардырыллыкъдыла. Сабийле сорууларына жууапла алып, сейирлери болгъан затла бла шагъырейленирикдиле.

Лагерьни ишине къатышханладан бири Псычох элни орта школуну окъуучусу Жантуланы Исламды. Аны быллай тюрлю жаш тёлю тюбешиулеге къатышыуда сынамы улуду. Ол республикалы волонтёр къымылдауну да тири келечисиди. Бу жолгъу жыйылыуну юсюнден айта, ол мында ёсюп келген тёлю бир бирине тёзюмлю болурун излегенлерин белгилегенди.

– Башха быллай жыйылыуланы къатында бу тюбешиу биютюнда сейир ётгенди. Сёз ючюн, министр Азамат Люев кесини жашау жолуну юсюнден айтханына бек сюйюп тынгылагъанбыз. Алай бла бизге керекли сорууларгъа жууапла тапдыргъанлары, жашау жорукъла бергенлери эсибизде кёп заманнга дери къаллыкъды.

ХОЛАМХАНЛАНЫ Алима.

Эсгериу

Жигитлени хурметлерине жау чыракъла жандыргъандыла

5 февральда Нальчикде Къоз тереклени бахчасында Афганистан Республиканда интернационал борчларын толтургъан аскерчилени эсгертмесинде «Эсгериуню жау чырагъы» патриот акция бардырылгъанды. Ол совет аскерле Афганистандан чыгъарылгъанлы 34 жыл толгъанына жораланнганды.

Кечеги сууукъгъа да къарамай, былайда власть органланы келечилери, ол къазауатны ветеранлары, жамауат эм жаш тёлю организацияланы келечилери жыйылгъандыла.

– Быллай жумуша ёсюп келген тёлюге да магъаналыдыла. Ма аны ючюн келгенбиз былайгъа,– дегенди эсгериу митингниача, бу жумушну башламчысы Афганистанда урушну эм къазауатланы сакъатларыны битеуроссей жамауат организациясыны КъМР-де регион бёлюмюню башчысы **Беслан Белимготов**.

Митингде Уллу Ата журт урушну, урунууну, Сауутланнган кючлени эм право низамны сакълаучу органланы ветеранларыны советини башчысы **Мухамед Шихабахов**, Уллу Ата журт урушну ветеранларыны Нальчикде советини башчысы **Абдуллаланы Мустафа**, «Боевое братство» жамауат организацияны республикада бёлюмюню башчысы **Геластанланы Барасби** эм башхала сёлешгендиле. Ала биогюнлюкде бизни жашларыбызы энчи аскер операцияда жашауларына къоркъуулу болумлада къыралыбызны къоруулагъанларын, жигитликлерин кёргюзтгенлерин белгилен, алагъа битеу жамауат баш ургъанларын айтхандыла.

Жыйылгъанла интернационал борчларын толтуруп, жанларын берген 54 жерлешлерибизни хурметине жау чыракъла жандыргъандыла. Дагъыда бир минут шумсуз тургъандыла эмда эсгертмеге гюлле салгъандыла.

ТОКЪЛАНЫ Фатима.
Суратланы **А. ЕЛКАНОВ** алгъанды.

Маданият хазнаны сакълауну жылы миллетлерибизни энчиликлерин толу ачыкълагъанды

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

– Алай бла «Къырал миллет библиотека Россейни халкъларыны культура хазнасын сакълауну жылына» деген проект башланнганды. Аны чеклеринде 14 китап кёрмюч, 13 жыйылыу, башха ишле бардырылгъандыла,-деп билдиргенди Мухадин Лялюшевич.

Жылны чеклеринде «ЭТНО» клубну жыйылыулары бардырылгъандыла. Алада окъуучуланы темир сауутланы хазырлауну амаллары бла шагъырей этгендиле, кеслерини чыгъармаларын республикада, андан тышында да белгили темирчиле кёргюзтгендиле.

Дагъыда клубну жыйылыуларында таулуланы бла къабартылыланы миллет тепсеулерини тёрелери, жомакъла, таурухла, нарт эпос да сюзюлгендиле. «Жаш адамланы республиканы халкъларыны чыгъармачылыгъы, миллет адабияты бла шагъырей болгъанлары ана тиллени сакълаугъа себеплик этериги баямды»,-деп белгилегенди министр.

Россейни халкъларыны культура хазналарын сакълауну жылына Бекмурза Пачев атлы сабий библиотека да къатышханды. Анда «Пачевни окъуулары» къуралгъандыла, окъуучула «Бизни тамырбыз. Фольклорну окъуйбуз» халкъла аралы акциягъа къатышхандыла, «Ана тил, бизге сёзлени билдир» конкурс эм башха жумуша бардырылгъандыла.

Нальчикде халкъ усталыкъланы бла чыгъармачылыкъны арасында саулукъларына кёре чекленнген онглары болгъанлагъа халкъ чыгъармачылыкъны школу ачылгъанды, дагъыда «Кесинг эт» деген ат бла фестиваль бардырылгъанды.

Мечиланы Кязим атлы сабий библиотекада «Тёрелени шауданы, жаша» программа хазырланнганды. Анга тюрлю-тюрлю жумуша киргендиле, ол санда библиотекачыла «Кавказ» санаторийде бла ёксюз сабийле тургъан 5-чи номерли интернатда «Биз башхабыз, кючюбюз андады» деген тарых дерс къурагъандыла.

Республика битеуроссей эмда башха регионлада тюрлю-тюрлю акциялагъа къатышханды, ол санда «Библионочь-2022 – тёрелени юслериндген», «Искусствону кечеси» эм башхалагъа. РФ-ни Жамауат палатасыны башламчылыгъы бла «Культура донорству» эм «Культурный код донора» жумуша болгъандыла.

КъМР-ни халкъларыны миллет тёрелерин сакълауну жумушлары Къабарты-Малкъарны 100-жыллыгъын белгилеу къуанчла бла келишгенлерине эс бургъанды министр. Аны чеклеринде республикада эмда Москвада байрам жумуша бардырылгъандыла. «Былтыр август-сентябрь кезиуде халкъ чыгъармачылыкъны «Шуёхлукъну эстафетасы» фестивалы болгъанды. Анга къатышханла миллетлерибизни энчиликлерин жарыкъ ачыкълагъандыла. Бу кезиуде концертле, халкъланы арбазлары да къуралгъандыла», – дегенди докладчы.

КъМР-ни делегациясы Кавказны халкъларыны культураларыны бла спортуну фестивалына къатышханды. Ол сентябрьде Чечен Республикада болгъан эди.

Адыг халкъ эм таулу халкъ жырланы Зарамук Кардангушев эм Отарланы Омар атлы фестивальла къуралгъандыла. Анга быйыл биринчи кере болуп, сабийле къатышхандыла – 55 жаш бла къыз. Ала эрттегили жыр чыгъармачылыкъны энчиликлери бла шагъырей этгендиле фестивальны къонакъларын.

Мухадин Кумахов республиканы артистлери Москвада КъМР-ни 100-жыллыгъыны байрамында кенг концерт программа кёргюзтгенлерини юсюнден да айтханды. Ол санда театрларыбыз «Современникни» сахнасында спектакльлени кёргюзтгендиле, термирчилени, алтын затла хазырлагъанланы, алтын накъышла тикгенлени, терини ийлегенлени чыгъармаларыны кёрмючлери къуралгъандыла.

Россейни халкъларыны культураларыны сакълауну жылына районла тири къатышханларын да айтханды Мухадин Кумахов. «Мамырлыкъны хороводу», «Алтын къол» фестивальла, кийик сокъгъанланы кёрмючю, Малкъар Россейге къошулгъанлы 195 жыл толгъанына аталгъан къуанчлы концертле эм кёп башха ишле болгъандыла.

– Битеу бу жумушла республиканы халкъларыны миллет тёрелерин сакълауда, ёсюп келген тёлюню сейирлерин адет-тёрелеге буруда, Россейни халкъларыны культураларына юйретиуде артыкъда магъаналы жерни аладыла, – дегенди министр сёзюню ахырында.

Докладны сюзе, депутатла бу ишде миллет тилледе чыкъгъан газетлени бла журналланы тираждарын ёсдюрюуню магъанасын айтып, бу ишге энчи эс буургъа чакъыргъандыла.

ТИКАЛАНЫ Фатима.

Белгилеу

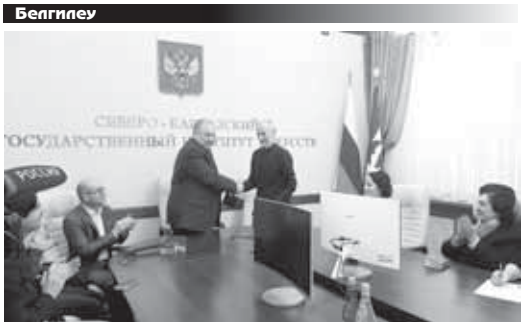

Къыйынына – бийик багъа

Бу кюнледе Искусстволаны Шимал-Кавказ къырал институтунда Чеченни маданият министрини болушлукъчусу Аднан Мажидов къонакъда болгъанды. Аны Нальчикге жолоучулугъу бийик окъуу юйню ректору профессор Рахайланы Анатолийге «Чечен Республиканы искусстволарыны сыйлы къуллукъчусу» деген ат берилгени бла байламлы эди. Тюбешиу институтну педагогларыны къатышыулары бла ётгенди.

Аднан Мажидов билдиргеннге кёре, Рахайланы Анатолийге бу сыйлы атауну юсюнден Чечен Республиканы Башчысы **Рамзан Кадыровну** буйругъу 2020 жылда окъуна чыгъарылгъан эди. Алай пандемия бла байламлы салынгъан чеклени халаларындан бу жумушну толтурур амал болмай тургъанды.

– Бюгюнлюкде мен бери маданият министрибиз **Айшат Кадырованы** буйругъу бла келип, Анатолий Измайловични саугъалардан алгъа, аны 2000-чы жылланы аллында чечен халкъны маданиятын жангыдан аягъы юсюне этиуге уллу къошумчулукъ этгенини юсюнден энчи айтыргъа сюеме. Жыйырма жыл мындан алгъа «Нарт» къонакъ юйде орнатхан эдиле «Вайнах» тепсеу ансамблъни. Мен да аны къауумунда эдим. Мында биз тепсеулерибизни жангыдан къурагъан эдик, кийимлерибизни да тикген эдик.

Кадрланы жыйышдырыуда Анатолий Измайловични къыйыны бек улуду. Ол федерал маданият министрни орунбасары болуп тургъан кезиуюнде, бизге ийнанып, битеу жууаплылыкъны да боюнуна алып, жашларыбызгъа ёкюл болуп, театрыбызгъа жангы тёлюню окъуугъа салгъан эди. Мында бир къауум заманны тургъаныбыздан сора, ол бизни бютюнда иги онгла болгъан Анапагъа кёчюрюп, ишлерча этгенин бир заманда да унутурукъ тюйюлбюз, – дегенди ол.

Ызы бла къонакъ, Рахайланы Анатолийни сыйлы саугъасы бла алгъышлап, мындан ары да кёп жылланы хайырлы ишлерин тежегенди.

– Мен кесими эм институтну педагогларыны атындан Рамзан Кадыровка, Айшат Рамзановнагъа окъуу юйюбюзню ишине бийик багъа бергенлери ючюн ыразылыгъымы билдирирге сюеме. Мындан ары да биз байламлыкъланы кючлер ызда ишлерге сёз беребиз. Россейни халкъларыны маданиятларын ёсдюрюуге себеплик этиу борчубузду, – дегенди Рахай улу.

Тюбешиуню ахырында Анатолий Измайлович къонакъдан Айшат Кадыровагъа республикада чыгъарылгъан татлы конфетледен саугъа жибергенди.

ТАППАСХАНЛАНЫ Аминат.

– Джамиля, адам илмугъа бир кюнню ичинде келип къалмайды. Бу жол меникиди деген оюмда къалай бла тохташханса?

– Тырныауузну бешинчи номерли гимназиясын алтын майдал бла тауусхана. Бизни сынамлы, окъуулу да устазла окъутхаллары себепли ЕГЭ-лени берирге да къыйналмагъанма, университети да бюджет бёлюмюне киргенме. Ингилиз юмде тинтиу ишни жаратханма. Тил билим бла байламлы темаланы юсленринден профессорла, алимле бла ушакъла бардырыргъа да сюйгенме. Итиниулюгюмю кёрюп, устазларым да кёллендиргенди.

Алай бла бакалавриаты (лингвистика), магистратураны да (филология, ингилиз тил) къызыл дипломлагъа бошап, аспирантурагъа (тил билим эмда литературоведение) киргьанын, аланы юслери бла уа аны (халкъны) тарыхы, адетлёрелери, дини деген тема затларын ачыкъларгъа боллугъун белгилегенме.

Кёлден чыгъармачылыкъ не заманда да сейирди. Аны хайыры бла халкъны жашау турмушун ангылайса, ол неге табынгнанын, нени багъалагъанын кёресе. Ишимде «жан», «сюймеклик», «къуугъанч», «дин» деген сёзлюк фольклор кёз къарамларын тенглешдирирге итинесе.

– Илму бла кюреше, бир сейир затха тюбегенинг а болгъанмыды?

– Тинтиулерими бардыра, къайсы халкъны да тили билимни ачхычы болгъанын ангылагъанма, анга толусунлай тюшюннгенме. Тилни тарыхы аны жюрютген миллетни тарыхын да баямлайды. Ол (тил) жаланда халкъны маданият-тарых байламлыкъларын

тинтирча амал берип кьоймай, алимлеге кайсы миллетни да эл мюлк-экономика жашауунутурмушуну эмда дуниягъа кёз къарамыны, ниет байлыгъынны юсюнден билирча материалны да береди.

– Илму бла байламлы кесинги жетишимлиге не заманда санаргъа боллукъса, къаллайладыла муратларынг?

– Хар къайсы илму-тинтиу ишим да манга магъаналыды. Мындан арысында да бу жаны бла айныр, тиллени да тинтир умутдама.

Кесими билимими ёсдюрюуге да жууаплы кёзден къарайма. Нек дегенде мен бардыргъан илму-чыгъармачылыкъ иш жамауатха кертиси бла да хайырлы болурун сюеме эмда ол даражагъа итинеме.

– Дунияда нени багъалайса?

– Ата-анамы, эгечими. Аланы барлыкълары манга кючкъаруу да береди эмда жангы жетишимлеге кёлландирген.

– Бош заманынгы уа къалай оздурурсса сюйюучусе?

– Илму ишимден тышында да, чыгъармачылыкъ бла кюрешеме – макъамла бла назмула жазама, жырлагъан да этеме. Зумакъулланы Танзиляны («Анам», «Кёчгюнчюлюкню къара танглары» деген жырла) бла Шахмурзаланы Саидни («Малкъар таула» жыр) сёзлерине макъамла жаращдыргъанма.

Кесими назму жыйымдыгъым алыкъа басмаланмагъанды. Болсада «Къабарты-Малкъар» деген жырны профессионал студияда жаздыртханма. Аны сёзлерин, макъамын да кесим жазгъанма.

Жырланы ингилиз тилде да айтама, сёзлерин, макъамларын да кесим къурайма. Ол а манга ич дуниямы ачыкъларча амалладан биридиди. Алгъаракълада «Lost» деген жырым чыкъгъанды. Анга Srotiefi, Yandex, Music, VK Музыка, дагъыда бирси музыка майданлада тынгыларгъа боллукъду.

Музыка бла сабийлигимден да кюрешеме, Тырныауузда Абайланы Солтанбек атлы сабий музыка школу бошагъанма. 2009 жылда Россейни фахмулу жаш тёлюсюне туттухчулулукъ этиу жаны бла премияны лауреаты болгъанма.

Бюгюнлюкде бизни эстрадабыз той-тепсеу жанына бегирек эс бургъанча кёрюнеди. Къарачай-малкъар тилни шаныклылгъын бираз башхаракъ ачыкъларгъамы керек болур деп сунама.

Былтырдан бери КъМР-ни Башчысында Жаш тёлю политика жаны бла советни келечисиме. Конкурсну битеу да урумларынгдан жетишимли ётюп, ахшы эсепни алгъанымдан сора бу ызда да кесими сынап кёрюрге ыразы болгъанма.

Советни жыйылыуунда ана тиллени сакълау жаны бла кесими оюмуму да айтханма. Билесиз, бюгюнлюкде бу жаны бла болум сагъышландырады. Тилге сюймекликни чыгъармачылыкъны юсю бла кьозгъаргъа керекди деген акъылдама. Авторла кеслерини чыгъармаларын ёз тиллеринде жазсала, ол, айхай да, аланы кенг жайылыуларына себеплик этерикди.

Маданият ызда программала да ана тилибизде аслам болсала ири эди. Ана жаланда абаданлагъа угъай, жаш тёлюге да сейир боллукъдула деп сунама. Нек дегенде чыгъармачылыкъгъа урунгган жаш адамла асламдыла эмда ала аны тюрлюлерине эслерин да бурадыла.

Ушакъны **ТРАМЛАНЫ Зухура** бардыргъанды.

8 февраль – Илмуну кюню

«Тинтиуле жамауатны айныуун алгъа элтирикдиле»

Жаш адамларыбыз, бирсиледен артха къалмай, къайсы бёлюмде да жетишимли болгъанлары кёллендирген шартды. Илмуда да атлары иги бла айтылгъан къызларыбыз бла жашларыбыз асламдыла. Аллайларыбыздан бири уа филология илмуланы кандидаты Тёппеланы Джамиляды.

Ол биогюнлюкде КъМКъУ-да Халкъла аралы билим бериуню школасында орус эм ингилиз тилледен студентлеге дерсле береди. Аслам илму статьяны авторуду, аланы санында ВАК-ны журналларыда басмаланнганла да бардыла. Университетде иги окъуғъаны эмда илму ишге тири къатышханы ючюн РФ-ни Правительствосуну, Къулийланы Къайсын атлы, Мечиланы Кязим атлы, ШораНогмов атлы стипендияла бла саугъаланнганды.

Илму-тинтиу эришиуледе алчы жерле алып турғъаны ючюн а КъМКъУ-ну жаш алимлерини, студентлерини эмда аспирантларыны грантха тогъуэунчу конкурсларыны призёру да болгъанды. Тхэквондодан Европаны биринчи чемпионатында тилманчлыкъ этгени ючюн КъМР-ни Спорт министерствосуну грамотасы бла саугъаланнганды. Бюгюннгю ушагъыбыз аны блады.

тилден дерсле берген Ирина Игоревна Гогинагъа бла орусчадан юйретген Жеттеланы Лейля Хасановнагъа бютюн ыразыма.

Ала мени тил билимге хунерим болгъанын эслегендиле. Аны себепли ингилиз тилден терен билим алыргъа талпыннганма.

КъМКъУ-да окъутхан преподавательларибизни атларын барысын да сагъыныргъа онг болмаса да, Кучукланы Зухура Ахметовнаны, Лариса Халифовна Дзасежеваны, Рашад Султанович Кимовну айтыргъа сюеме. Ала мени илмуну жолун сайларыма себеплик этгендиле, аны ючюн ыразыма барысына да. Бирин айтып, башхасын къоярча да тюйюлдю. Саулай да манга билим бергенлеге хурметим уллуду. Устазымы ахшылыгъындан университетге кирген заманымда окъуна ингилиз тилден эркин сёлешгенме.

КъМКъУ-да окъугъан кезиюмде тинтиу ишни жаратханма. Аны илмуна бла байламлы темаланы юслеринден профессорла, алимле бла ушакъла бардырыргъа да сюйгенме. Итиниулюгюмю кёрюп, устазларым да кёллендиргендиле.

Алай бла бакалавриаты (лингвистика), магистратураны да (филология, ингилиз тил) къызыл дипломлагъа бошап, аспирантурагъа (тил билим эмда литературоведение) киргьанын, аланы юслери бла уа аны (халкъны) тарыхы, адетлёрелери, дини деген тема затларын ачыкъларгъа боллугъун белгилегенме.

Кёлден чыгъармачылыкъ не заманда да сейирди. Аны хайыры бла халкъны жашау турмушун ангылайса, ол неге табынгнанын, нени багъалагъанын кёресе. Ишимде «жан», «сюймеклик», «къуугъанч», «дин» деген сезимле фольклор жырлада къалай суратланнганларын да тинтгенме. Аны илму жангычылыгъы уа андады – фольклор жыр дискурсда маданият эмда лингвистика жаны бла хайырланылгъан амалланы ачыкълау жаны бла тинтиу бардырылгъанды. Адет-тёрелени, сёзню кючюне да халкъ къалай къарагъаны да сейирди.

- Жамауатны айныуун алгъа элтирик – ол илмуду, дейдиле. Сени оюмунг а къалайды аны юсюнден?

- Ол кертиди. Илму башхабашха бёлюмлени тинтиу жаны бла билим терен эмда хайырлы болуруна себепликди. Жамауатны жашауун айнытханындан сора да, аны тынчлыкълы этеди. Не жаны бла да алгъа элтеди.

Андан сора да, илму – ол чыгъармачылыкъны бир тюрлюсюдю деригим келеди. Нек дегенде сен тинтиулерингде бир даражагъа жетесег, андан ары да бир жангычылыкъны излерге, алимлени оюмларын, кёз къарамларын тенглешдирирге итинесе.

– Илму бла кюреше, бир сейир затха тюбегенинг а болгъанмыды?

– Тинтиулерими бардыра, къайсы халкъны да тили билимни ачхычы болгъанын ангылагъанма, анга толусунлай тюшюннгенме. Тилни тарыхы аны жюрютген миллетни тарыхын да баямлайды. Ол (тил) жаланда халкъны маданият-тарых байламлыкъларын тинтирча амал берип кьоймай, алимлеге кайсы миллетни да эл мюлк-экономика жашауунутурмушуну эмда дуниягъа кёз къарамыны, ниет байлыгъынны юсюнден билирча материалны да береди.

– Илму бла байламлы кесинги жетишимлиге не заманда санаргъа боллукъса, къаллайладыла муратларынг?

– Хар къайсы илму-тинтиу ишим да манга магъаналыды. Мындан арысында да бу жаны бла айныр, тиллени да тинтир умутдама.

Кесими билимими ёсдюрюуге да жууаплы кёзден къарайма. Нек дегенде мен бардыргъан илму-чыгъармачылыкъ иш жамауатха кертиси бла да хайырлы болурун сюеме эмда ол даражагъа итинеме.

– Дунияда нени багъалайса?

– Ата-анамы, эгечими. Аланы барлыкълары манга кючкъаруу да береди эмда жангы жетишимлеге кёлландирген.

– Бош заманынгы уа къалай оздурурсса сюйюучусе?

– Илму ишимден тышында да, чыгъармачылыкъ бла кюрешеме – макъамла бла назмула жазама, жырлагъан да этеме. Зумакъулланы Танзиляны («Анам», «Кёчгюнчюлюкню къара танглары» деген жырла) бла Шахмурзаланы Саидни («Малкъар таула» жыр) сёзлерине макъамла жаращдыргъанма.

Кесими назму жыйымдыгъым алыкъа басмаланмагъанды. Болсада «Къабарты-Малкъар» деген жырны профессионал студияда жаздыртханма. Аны сёзлерин, макъамын да кесим жазгъанма.

Жырланы ингилиз тилде да айтама, сёзлерин, макъамларын да кесим къурайма. Ол а манга ич дуниямы ачыкъларча амалладан биридиди. Алгъаракълада «Lost» деген жырым чыкъгъанды. Анга Srotiefi, Yandex, Music, VK Музыка, дагъыда бирси музыка майданлада тынгыларгъа боллукъду.

Музыка бла сабийлигимден да кюрешеме, Тырныауузда Абайланы Солтанбек атлы сабий музыка школу бошагъанма. 2009 жылда Россейни фахмулу жаш тёлюсюне туттухчулулукъ этиу жаны бла премияны лауреаты болгъанма.

Бюгюнлюкде бизни эстрадабыз той-тепсеу жанына бегирек эс бургъанча кёрюнеди. Къарачай-малкъар тилни шаныклылгъын бираз башхаракъ ачыкъларгъамы керек болур деп сунама.

Былтырдан бери КъМР-ни Башчысында Жаш тёлю политика жаны бла советни келечисиме. Конкурсну битеу да урумларынгдан жетишимли ётюп, ахшы эсепни алгъанымдан сора бу ызда да кесими сынап кёрюрге ыразы болгъанма.

Советни жыйылыуунда ана тиллени сакълау жаны бла кесими оюмуму да айтханма. Билесиз, бюгюнлюкде бу жаны бла болум сагъышландырады. Тилге сюймекликни чыгъармачылыкъны юсю бла кьозгъаргъа керекди деген акъылдама. Авторла кеслерини чыгъармаларын ёз тиллеринде жазсала, ол, айхай да, аланы кенг жайылыуларына себеплик этерикди.

Маданият ызда программала да ана тилибизде аслам болсала ири эди. Ана жаланда абаданлагъа угъай, жаш тёлюге да сейир боллукъдула деп сунама. Нек дегенде чыгъармачылыкъгъа урунгган жаш адамла асламдыла эмда ала аны тюрлюлерине эслерин да бурадыла.

Ушакъны **ТРАМЛАНЫ Зухура** бардыргъанды.

«Сабийлени жашаугъа кеслерин жаращдырыргъа юйретебиз»

Кёнделенде Доттуланы Ахмат атлы 1-чи номерли школгъа къалхъгъа билим бериуню отличниги Диналаны Аминни кызысы Тамара таматалыкъ этеди. Ол школну майдалгъа, КъМКъУ-ну да физика-математика бёлюмюн айырмалы бошап, профессионал жолун 1982 жылда 3-чю номерли школда устаз болуп башлагъанды. Бир кесекден аны окъуу жаны бла завуч, 2007 жылда уа директор этгендиле. 2016 жылда школланы бла сабий садланы бирге къошханда, анга юч школну бла бир сабий садны ышаннгандыла. Эллилери Тамараны бир ненча кере жер-жерли самоуправлениягъа депутатха айыргъандыла. Бюгюн ушагъыбыз аны бла барады.

Россейни Жигити Владимир Шарпатов бла тюбешиу.

– Тамара, бу окъуу жылда школгъа къырал программа бла ремонт этилгенди. Эшите турабыз ишы къызыгу баргъанын, сабийлеригиз къайда да хорламлы болуп къайтхаллары. Ол жетишимлеге къалай жетесиз?

– Сау болсунла, республиканы Башчысы, район таматабызы, жарыкъландырыу эм илму жаны бла министрибиз, окъуучуларгъа, устазларгъа да кёлленип ишлерча болумла къурагъандыла ремонт бла. Бусагъатда окъуу системада кёп тюрлю проектле, программала бардыла, эл школлагъа бютюнда. «Билим» миллет проектни чеклеринде «Бусагъатдагъы школ» федерал проект барды. Алай бла школда 2019 жылдан бери «Точка роста» цифра эм гуманитар окъуу ара ишлейди.

– Аны бла кюрешгенле кимледи?

– «Точка роста» араны таматасы ана тилни бла адабиятны устазы Атмырзаланы Мадинады. Анда химия бла биологияны устазы Отарланы Аминат, математиканы бла информатиканы устазы Макытланы Жулдузхан, ингилиз тилден Бийчекуланы Идрис, технологиядан устаз Локияланы Зухура бла къошакъ билим бериуню устазы Багъатырланы Мурат, ОБЖ-дан бла физкультурадан устаз Сотталаны Рустам, географиядан окъутхан Кулчаланы Аслан ишлейдиле. Асламысы бу жаны бла курсла ёттгендиле, школда, элде баргъан ишлеге тири къатышадыла.

– Хорламларыгъызны юсюнден да айтсанг эди?

– Ала ишибиз магъаналы болгъанына шагъатлыкъ этедиле. Газаланы Аслижан орус тилден блаана тилден методика жаращдырыу жаны бла регион, битеуроссей конкурслада, Отарланы Аминат район конкурсда хорлагъандыла. Грозныйде педагогланы «Точка роста», «IT-клуб» бла школчуланы «Кванториум» форумларындан устазла

Локияланы Зухура бла Багъатырланы Мурат хорлам алып къайтхандыла. Ала анда 3D-принтер бла мастер-классла кёргюзтгендиле. Бютюнда оп уллу форумну Россейни жарыкъландырыу министерствосу, Чечен Республиканы билим бериу эм илму министерствосу, Чечен къырал университет бирге бардыргъанларын эсге алсакъ, ол керти да белгилерча жетишимди.

Дагъыда «Жюрегими сабийлеге береме» деген битеуроссей конкурсну республиканы кезиюнде кьошакъ билим бериуню устазлары Будайланы Мадина бла Акъайланы Динара эжинчи жерлеге чыкъгъандыла. Сабийлеге да бардыла алчыла: «Многовековая Югра» деген Битеуроссей краевед олимпиада, 85 регионудан адам бар эди анда, хорлап, Энейланы Салима бла Локияланы Рустам диплом бла гаджетте тийишли болгъандыла. «Урок цифры» деген битеуроссей конкурсда уа Текуланы Элдар алда болгъанды.

Андан сора да, озгъан жыл Элбрус районну администрациясыны кубогу бизге тюшгенди. Аскер патриот оюнлада бла «Къабарты-Малкъар – Россия кёп миллетли юйюбюз» деген конкурсда экинчи жерге чыкъгъанбыз.

– Дагъыда не тюрлю ишле бардырыладыла школда?

– Ала кёндюле: «Кеси оюнубуз», «Чемоданда музей», «Аны атын эсингде тут!», «Бизни, къызчыкъланы, арабызда», «Ол айтхылыкъ жылланы аллында баш урайыкъ», «Руш мени юйюрюмю тарыхында», «Халкъны кючю аны ханларындады», «Халаллыкъны дерслери»... Акъайланы Динара жырларгъа, Жабелланы Зухура тепсергге юйретедиле. Эришиуле да кёндюле: квадрокоптерлени хайрланыуда, шахмат турнирде, 3D принтер XYZ printing бла ишлеуде, «Урок цифры» деген, башха дерследе да. «Тенгшилик ушакъ» деген проектни чеклеринде сабийле КъМР-ни спорт министри Ислам Хасанов бла, Россейни Жигити Владимир Шарпатов бла да тюбешгендиле. «Бизни заманны жигити» деген кишилик дерследе Россейни Жигити Нурмагомед Гаджимагомедову юсюнден видеоролик къураргъандыла.

– «Урок цифры» деген битеуроссей акция не бла сейирди окъуучулагъа?

– Аллай дерследен биринде, сёз ючюн, сабийле статистика къалай бла жыйылгъанын, аны къалай тинтилгенин да билгендиле, жангы усталыкъла бла шагъырейленнгендиле. Маданият Жулдузхан бардыргъан «Час кода» деген битеуроссей дерсде тюрлю-тюрлю сынау болумладан чыгъарны жолу изленеди. Бир дерсде бир окъуучу къутхарыуну инженер болуп, информация системаны болушлугъу бла суу тюбюнде станцияда чырмауланы кетерирге керек эди. Аллай дерсле сабийлени кёп затха юйретедиле. «Жашауда къоркъусузлукъну мурдорлары» деген дерследе тренажёрла-манекенле бардыла. Аланы юслери бла сабийле солуу органлагъа, жара тюшгеннге, сынгганнга да болушургъа юйренедиле. Ол затха деп таблеткаладан башлап, гипсге дери не да барды.

– Школда юйретиу иш бек магъаналыды. Аны борчларын неде кёресиз?

– Баш борчубуз сабийни не жаны бла да жамауатда кесин жюрютюрге юйретиудю. Намысадет – ол халкъ институтубузду. Андан сора да, сабий бусагъатда жашаугъа хазыр болургъа керекди. Бир сёз бла айтханда, билим алгъандан сора да, бу игиди, бу аманды ден билирге керекди, къыралын, халкъын, атасын-анасын сюерге, саулугъун сакъларгъа, къарыусузгъа болушургъа, тин хазнабызгъа, табийгъатха сакъ болургъа, билимин айныта барыргъа, урунуну магъанасын ангыларгъа, этген ишин ахырына жетдирирге, усталыкъ сайларгъа...

– Устазланы бла окъуучуланы араларында байламлыкъ къалайды?

– Бек биринчиден, сабий школгъа сюйюп жюрюрча болум кьурау таматаланы борчларыды. Андан сора да, бирге ишлегенде, бир жумушну этгенде, анга багъа берилгенде къуралады бирлик, бютюнда сабий ёсе келгенде. Он жаныда таныр адамы болгъанын сезерча къураргъа керекбиз ишибизни. Кёп зат класс таматадан къалады. Бу ишде шюл медиа – бирге аудио, видео этиу, жазыу ишле, къабыргъа газетле... – экскурсияла, походла, башха жумушла да болушадыла. Юйретиу жаны бла орунбасарла Атмырзаланы Мадина на бла Чечеланы Диана, социал педагог Жашуулану Валерий, «Юнармия» бириГиюню таматасы Сотталаны Рустам кёп къыйын саладыла. Дагъыда бизде бир тёре барды – жыл сайын тамата классда окъуучланланы кеслери оноу этген советге айырабыз. Алай бла аланы жууаплы болургъа юйретебиз.

– Сау бол, Тамара. Энтта да кёп кере хорламлы болугъуз!

Ушакъны **МУСУКАЛАНЫ Сакинат** бардыргъанды.

2023
УСТАЗНЫ БЛА НАСИЙХАТЧЫНЫ ЖЫЛЫ

Ачыкъ ушакъ

«Кёп жумуш тамамланнганды, алай алда бютюн уллу ишле сакълайдыла»

КъМР-де Кёп жумушла тамамлагъан араны башчысы Аслан Афаунов Регионнга оноу этиу арада тюзюнлей эфирге къатышшханды. Ол «ВКонтакте» социал сетьде эмда «Телеграм» къошакъда республиканы Правительствосуну бёлюмлеринде ётгенди. Аслан Амирович къарауучуланы ол таматалыкъ этген ведомствону иши бла шагъырейлендиргенди, бир талай соруугъа да жууап бергенди.

– Аслан Амирович, коронавирус бла байламлы битеу чекленуле кетерилгендиле, алай МФЦ-да уа энтта да алгъадан жазылыу къалгъанды. Не ючюн?

– Тюзюн айтханда, ол чекленуулени бары да кетерилмегендиле. Роспотребнадзорны аны бла байламлы эсгертиулери да кючлерин тас этмегендиле.

Пандемия бизни жашауубузгъа кёп жангычылыкъ кийиргенди, кёп затлагъа юйретгенди. Бегиркеда кесибизге сакъ болургъа. Къуру коронавирус угъай, кезиюлю грипп окъуна къоркъуулуду, халкъ басынгган жерледе уа – бютюнда да бек. Офисге алгъадан жазылып келиу а андан аз кери болургъа себеплик этеди.

Бу жорукъ къуру бизде угъай, сау къыралда МФЦ-ланы барысында да жюрюйдю. Аны хайырындан хар ким да кесине тап заманда сайлагъан офисине келип тындырады жумушларын. Тинтиулеге кёре инсанланы 90 процентинден асламысы алгъадан жазылыуну сайлайдыла. Алай эсе уа, ол хайырлыды дерге боллукъду.

– Къадар артыкъ документ а нек изленеди?

– Биринчиден, ишчилерибиз борчлу халда бир тюрлю къагъыт излемейдиле, алай этерге аланы эркинликлери да жокъду. Керекли документлени тизмеси уа къырал неда муниципал власть органланы тийишли административ эсгертиулеринде жазылыпдыла. Алада хар не да белгилиди: къагъытланы саны, алынырыкъ тёлеу (аллай бар эсе) эмда аны ёлчеми, жумушну къайсы заманнга тындырыргъа кереклиси.

Алай ол сиз айтхан шартла болсала уа, бизге билдиригиз, деп тилейбиз. Алагъа къарарыкъбыз, сюзеригкиз, оноу этерикбиз.

– Ыннама мен къарайма, ол ишими къырал эсепге тюшюрюрге сюеме да, ведомствону адамлары уа аны бери алып келигиз, дейдиле. Алай ол а къартды, бараллыкъ тюйюлдю. Не этейим?

– Бир-бир инсанлагъа къырал жумушланы юйлерине барып тамамлар амалыбыз барды. 1-2-чи къауумлагъа кирген сакъатлагъа, жыл санлары сексенден атлагъанлагъа, сакъат сабийлери болгъан ата-аналагъа ол хакъсыз этиледи. Аладан сора да, хар быллай сёлешгенни жумушуна энчи къарайбыз.

Бирде сиз айтханча да болады. Ол адамны саулугъуну осалды, бизге келалмазча, неда ол тёшекми болур?.. Аны бизге сёлешип билдирирге, халин да айтыргъа керекди. Ийнаныгъыз, бир амал тапмай къоярыкъ тюйюлбюз.

– МФЦ-гъа телефон бла сёлешип тюшген алай къыйын некди?

– Ахыр юч жылны алып айтсакъ, ведомствону телефон бла сёлешгенлени жумушларын тамамлагъан бёлюмю бек тынгылы ишлегенди. Пандемияны кезиюнде уа жаланда ол амал хайырланнганды.

Ол бёлюмню ишин игилендиррге, техника бла онгларын кючлендиррге да кюрешгенбиз. Аны хайырындан ары сёлешгенлени саны иги да кёбейгенди. Пандемияны аллында бир жылгъа 90-100 минг кере сёлешген эселе, быллтыр ол 230 минген атлагъанды. Орта эсеп бла алып тергегенде, бир адамны жумушун тамамларгъа эки минут кетеди.

– Специалистлеригизни ишлерини юсюнден къайры жазып билдиррге боллукъду?

– Бу жаны бла кёп амал барды: интернет-сайтыбызы, социал сетьледе бёлюмлерибиз, келип айтыргъа, жазып билдиррге да боллукъду. Тап къарамагъан эселе, аны тарыгъыу китапха тюшюрюрге амал барды. Хар сёлешиуге, билдириуге ол кюн окъуна жик жиги бла къарайбыз, оноу этебиз.

– Тыш къыраллы паспортну къалай алыргъа боллукъду?

– Алгъын жыллада кимни эсинде эди паспортну МВД-дан башха жерге барып алыргъа боллугъун. Бюгюнлюкде уа ол онеки бёлюмюбюзде бериледи. Болжалы беш жыл болгъан паспортланы – алада, биометрика паспортну уа «криптокабины» деген жерледе – Нальчикде, Прохладнада эмда Басханда бёлюмлерибизде алыр онг барды.

– МФЦ-гъа ишге къалай кириргге боллукъду?

– Магъаналы сорууду. Бизге ишге кирир амал барды. Алай бизден адам хазна кетмейди, аны да билдиррге сюеме. Былтыр бардырылгъан тинтиулеге кёре, ишден эм аз адам кетген ведомстволадан бирине бизге саналгъанбыз.

Шёндю уа талай районда адамла керекдиле. Прохладна районда аны бла байламлы бир ненча кере конкурсла да бардыргъанбыз, билдириуле берип да тургъанбыз.

– Жангы (бир) пособиягъа заявлениясы МФЦ-да берирге жараймыды?

– Быллай эм башха социал тёлеулени барысын да жарашдырыргъа боллукъду бизде. Ол сиз айтхан тёлеуню юсю бла жангы Фонд бла оноулашханбыз. Бир тюрлю чурум жокъду. Ол пособияны алыргъа не къагъыт керек болгъанын билиргге сюе эсегиз, МФЦ-гъа сёлешигиз.

– Учреждениядa бизнесге бёлюм а бармыды?

– Болмай а. «Бизнесге терезе» деген эрттеден бери ишлейдие. Бизни регион 2017 жылдан башлап сынам халда бардырылгъан проектге къатышханды. Аны Гитче эмда орта предпринимательствогъа себеплик этген къырал корпорация бардыргъанды. Биз эм биринчилени санында ачхан эдик аллай бёлюмлени. Бири Искождады. Анда жети «терезе» ишлейди. Ары келгенлеге хар не да тынгылы къуралгъанды. Специалистлери билимлидиле, экономика, бухгалтерия жаны бла да иги ангылаулары барды.

Битеу районлада да бардыла аллай бёлюмле. Нальчикде уа дагъыда эки бизнес-ара ишлейди: Россельхозбанкны бла «Нальчик» банкны мурдорларында.

Саулай айтханда, бизнесге 2022 жылда 8 мингден артыкъ жумуш этилгенди.

– Тыш къыраллы паспортну юсюнден энтта да бир соруу: мен анга къагъытларымы бергенли айдан кёп болады. Нек бузасыз аны жарашдырыу болжалын?

– Жарсыугъа, энтта да бардыла ууакъ-тюек чурумла. Ол адам манга сёлешсин, мен аны билирме.

Алай а чурумла бек аздыла, бир процентге окъуна жетмейдие. Аны да белгилерге сюеме.

– Озгъан жылда ишигизни эсеплерин туура этсегиз эди. Дагъыда бы ийылгъа муратларыгъызны юсюнден айтсагъыз эди.

– МФЦ къуралгъанлы алты миллиондан аслам жумуш этилген эсе, жаланда ахыр юч жылны ичинде аладан экиден бирин тамамлагъанбыз. Былтыр бизге адамла 1,5 миллион кере сёлешгендиле. Офислени барында да 900 минг жумуш этилгенди. Бегиркеда: Социал страхование фондну, Урнуу эм социал айнытыу министерствону, Росреестрни, Кадастр палатаны, МВД-ны ишлери бла байламлы.

Дагъыда эсигизни бу шартха бурургъа сюеме: жумушуна къаралырын сакълауну орта болжалы эки минутдан артыкъ болмагъанды. Сёз ючюн, бурунгу жылда ол жети минутдан оза эди.

МФЦ жамауат ишлеге да тири къатышады. Къыралыбыз энчи аскер операцияны бардыргъан кезиуде, бизге жангы регионладан кёчюп келгенле бла тири ишлейбиз: алагъа себеплик этген алты ара ачханбыз, жумушларына жик жиги бла къарайбыз. Сертификатла, тёлеуле, ИНН, полисле – аланы барын да этебиз, беребиз.

Муратларыбызны юсюнден айтханда уа, быйыл бек къыйын, алай сейирли жыл боллукъду. Нек дегенде къырал жумушла бла жалчытыуну амаллары толусунлай тюрлендирилликдиле. Социал жумушла электрон халгъа кёчюрюлюкдюле. «Госуслуги» порталны магъанасы да бек ёсерикди. Алай бла этер иш бек кёпдю.

УЛБАШЛАНЫ Мурат хазырлагъанды.

Эсепле

Терклик эм жууаплылыкъ – хаталаны азайгъанларыны себеби

РФ-ни МЧС-ини КъМР-де Баш управлениясыны таматасы Михаил Надежин бу кюнледе журналистле бла тюбешгенди эмда озгъан жылда ала не ишле тындыргъанларыны юсюнден билдиргенди.

Михаил Владимирович белгилегеннге кёре, 2022 жыл, башха кезиуле бла тенглешдиргенде, тынчлыкълы эди. Жаланда декабрь айда жауунладан сора бузлатыуну кезиуюнде Зольск районда 55 минг адам электрокючюсюз къалгъан эдиле. Керек болгъанда, специалистле бла бирге ведомствону адамлары да ишлегендиле.

Битеу да жылны ичинде болгъан 27 къыйын болумдан докладчы бешисинде энчи тохтагъанды. Алай бла март айда Дугулубгей элде газдан улаными 5 адам больницагъа тюшген эдиле. Ызы бла Прохладна районда болгъан аварияда 13 адамны саулукъларына заран болгъанды. Август айда Тырныауузда Гирхожан суу аслам келип къоркъутханды, болсада белгиленнген ызындан чыгъып, хата келтирмегенди. Быллай ырхы октябрьде Жылы-Сууну да басхан эди.

– Сора 27 декабрьде уа Нальчикге автомобиль жолланы колледжинде 600 квадрат метрни ёртен алып, аны ёчюлтюуге къатышыргъа тюшген эди. От тюшюулени юсюринден айтханда, аланы 1470-си эсепге алынгнгандыла. 780 адамны эм 1,4 миллион сом багъасы мюлкню къутхаргъандыла от ёчюлтюучюлерибиз. Жарсыугъа, ёлгенле да болгъандыла. Жаралы болгъанланы саны да 53 адамгъа жетгенди. Саулай да быллай болумлагъа от тюшюу бла кюреш бардыргъан службала 2680 кере чыкъгъандыла жылны ичинде, – деп билдиргенди ведомствону таматасы.

Ол айтханыча, андан тышында да тинтиу ишле аслам бардырылгъандыла, тюрлю-тюрлю жоркъулагъа бузукълукъ этген 2900 шарт тохтадырылгъанды, 370 административ иш ачылгъанды.

Ызы бла докладчы Элбрусда излеукъутхарыу отрядны ишини юсюнден айтханды. Ол билдиргеннге кёре, озгъан жылда къутхарыу ишлеге 140 кере тебиергге тюшгенди. Аланы кеиулеринде 128 адамны жашауларын сакълар онг болгъанды. Ёлгенлени саны онекиге жетгенди, табылмагъанла да бешеуледиле.

– Излеу-къутхарыу ишлени эсеплерине кёре, альпинистле бла туристле аллай болумлагъа кеслерини къарыуларын билмей, асыры бек базынын жолгъа тебиергенлерини хатасыдан тюшедиле, - дегенди ол.

Андан сора Баш управлениясы таматасы журналистлени сорууларына жууапла бергенди. Биринчи соруу Минги тауну этегинде орналгъан «Онбиреуленни ышыгъыны» къурулуууну эм анда къутхарыучулагъа энчи отоу бёлюнюгюню бла къаллыгъыны юсюнден эди. Михаил Надежин билдиргеннге кёре, къурулуушу «Кавказ. РФ» акционер общество бардырлыкъды. Ол ишле проект бла 2025 жылны ахырында бошаллыкъдыла. Анда къутхарыучулагъа отоу бёлюнюкдю.

– Биогонлюкде эски объектде жаланда 4 адамны сыйындырыр амал барды. Ол а къутхарыу ишлеге аслам заман къоратдыларды. Къалай бла? Сёз ючюн, тауда улуу туристлерге альпинист къауум къыйын болумгъа тюшсе, ол андагъы тёртеуленнге къошакъгъа Терс-Къолдан базадан къалгъанла атланадыла. Сора ала белгиленнген жерге жетерге орта эсеп бла 1,5-2 сагъат къоратыргъа тюшеди. Ол а адамланы жашауларын сакълаугъа жетгенде бек кёпдю. Объектни къурулуу бошалса уа, анда 10 къутхарыучу бир ыздан дежурствода турлукъдула. Сора къыйын болумну кезиуюнде болушлукъ биётюн терк тапдырыллыкъды, – дегенди Михаил Владимирович.

Журналистле къутхарыучуланы вертолётлары боллукъмуду, деп да соргъандыла. Алай, тамата айтханнга кёре, биогонлюкде аллай онг жокъду. Нек дегенде аны сатып алгъандан сора да, тийишлисича тутаргъа, энчи отлукъ сатып алыргъа да керекди.

– Хау, Терс-Къолда аны кёндурур жер барды. Алай анга энчи ангар ишлерге, къалауурлукъ да къураргъа керекди. Андан тышында да, аллай транспортну хайырланыуда жорукъла кёпдюле. Аны себепли шёндю аны алыр акъылыбыз жокъду, – деп билдиргенди Михаил Надежин.

Дагъыда журналистле кёлледе ёлюмлени юсюринден соргъандыла. 2021 жылда биреулен ёлген эсе, быйыл аллайла беш болгъандыла, деп да эшиттиледе. Бу жарсыулу ишлени баш сыптауу уа эркин этилмеген жерледе жууунууду.

Пресс-конференциядан сора уа ведомствону таматасы ала бла байламлыкъда ишлеген журналистлени майдалла, сыйлы грамотала эм ыспас къагъытла бла белгилегенди. Сёз ючюн, «Къабарты-Малкъар» информагентствону шеф-редактору Уянланы Фатима РФ-ни МЧС-ини Сыйлы грамотасы бла, «1КБР» телекомпанияны келечиси Никита Маевский « За пропаганду спасательного дела» деген майдал бла саугъаланнгандыла. Баш управлениясы ыспас къагъытларына тийишли болгъанлары араларында уа «ЗАМАН» газетни бёлюмюню редактору Таппасханланы Аминат, ТАСС-ны энчи корреспонденти Герийланы Асият, «Адыгэ псалъэ» газетни редактору Евгения Ордокова, «Къабарты-Малкъар» ГТРК-ны редакторлары Наталья Булат бла Елена Бесланеева да бар эдиле.

Жыйылыуну ахырында Михаил Владимирович журналистлеге аланы ишлерин ангылап, къыйынларына багъа бере билгеннлери ючюн ыразылыгъын билдиргенди.

КЪАСЫМЛАНЫ Аминат.

Тюбешиу

Къууандыргъан чакъла

Бу кюнледе Нальчикде шахар библиотеканы Къулийланы Къайсын атлы орамда орналгъан онунчу бёлюмюнде белгили къабартылы жазыучу Амир Макоевни 60-жыллыгъына аталып жыйылыу болгъанды.

Аны Кавказны жазыучуларыны клубуну Къабарты-Малкъар бёлюмю хазырлагъанды. Ол ишге бу жерли жазыучуладан къаум адам къатышханды. Ол санда бёлюмню таматасы Османланы Хыйса, Фатима Маржохова, Фарида Кудаева, Абайланы Сакинат, Тенгиз Маржохов, Сарбашланы Азнор. Аладан сора да, библиотеканы ишчилери да болгъандыла.

Жыйылыуну Осман улу ачханды эм бардыргъанды. Ол Амир Макоев хапарларын орус тилде жазгъанын, ол аны бек ири билгенин, чыгъармаларында кенг хайырланнганын чертип айтханды. Аны «Эки мёлек», «Кече» эм башха хапарларында, жашауда тюбей тургъан затладан сора да, мистика хайырланылгъанын да эсге салгъанды.

Андан сора Амир кеси сёлешгенди. Жазыу ишге къалай, не заманда келгенин айтханды. Анга юлгю болгъан жазыучуланы да унутмагъанды.

Ызы бла ары келген жазыучула Макоевни къайсы хапарын нек жаратханларын, анга энчи нек эс бургъанларын билдиргендиле. Башха жазыучуланы ишлери бла тенглешдиргендиле.

Ахырында Амир Макоевни, Сарбашланы Азнорну тилеклерине кёре аланы Кавказны жазыучуларыны клубуна алгъандыла.

Эсгизгге салайыкъ, бу биригиню алгъаракъда дуниядан кеттен белгили назмучубуз Къабарты-Малкъарны халкъ поэти Гуртуланы Салих къурагъан эди. Кавказ жазыучуланы клубу бюгюнлюкде аны атын жюртюди. Аны баш магъанасы миллет жазыучуланы араларында байламлыкъ жюрютюудю эм аланы чыгъармалары бла окъуучуланы шагъырей этиудю.

ЛЕЙЛУН улу Х.

Билим

Орус тилден сынаула

Алгъаракъдан тохташдырылгъанны тийишлиликде, бараз кюнде – егизиннчи февральда – тогъузунчу классланы окъуучуларына орус тилден кёлден собеседование озарыкъды. Ол сынау эсеп аттестациягъа (ГИА) барыргъа эркинликди. Аны жетишимли бермеген школчу жылны ахырында тогъузунчу классны тауусханына шагъатлыкъ къагъытны алыр ючюн берилген ОГЭ-ге да бараллыкъ тюйюлдю. Аны ючюн а окъуучуларга «зачёт» неда «незачёт» деген белги салынырыкъды.

Эсеп собеседование хар сабийге энчи 15-16 минутну ичинде бардырыллыкъды. Андан ёталмагъанла уа аны дагъыда эки кере къайтарып берирча онг барды, андан кёп – угъай. Алайды да, къошакъ халда сынаула онбешинчи мартда бла онбешинчи майда къуралликъдыла. Сагъынылгъан сынау ючюн окъуучу онтёрт балл алыргъа боллукъду, ОГЭ-ге барыргъа эркинлик берилир ючюн а бир да болмаса да сегиз балл керекди.

Белгилисича, орус тил сабийле барысы да берген борчлу ОГЭ-леден бириди. Ала собеседованияны тийишлисича берип, экзаменнге да тынгылы хазырланып барырларына, жетишиили болуп, устазларын, ёсдюргенлерин да къуандырырларына ишанабыз.

МОКЪАЛАНЫ Зухура.

Конкурс

Суратларында – табийгъатны тамашалыгъы

Сабийле тёгеректеги къудуретге аслам эс бурадыла, аны бла энчи байламлыкълары окъуна барды. Уллурак бола баргъанлары бла аланы эслери башха затлагъа берилгени ючюн, ол байламлыкъ кете барады эм арталлыда унутулады. Ол себеппен адамны эм гитчелигинден табийгъатха аялу кёзден къарагъа юйретирге керекди. Бу жаны бла экологиядан билим бериу ахшы себеплик этеди.

«Элбрус» миллет парк федерал учреждениясы баш борчларындан бири жаш тёлю бла ишлеудю. Аны бла байламлы экология жарыкъландырыуну, туризмни бла рекреацияны бёлюмю Къабарты-Малкъарны кийик табийгъатыны тамашалыгъын эм иги кёрпозторюк суратланы конкурсун бардырады. Аны мураты жаш адамланы араларында хунерлилени ачыкъларгъады, энчи сакъланнган жерлени кенг белгили этергеди эмда экология туризмни айныгъыргъады.

Табийгъат бла байламлыкъ жюрютген сабийлени кыылыкълары иги жанына тюрленеди, чыгъармачылыкъ хунерлери кенгереди, сынаматлары кючлерге эм фахмуларын очыкъларгъа онг табылады.

Бу жол конкурсха Огъары Бахсанны орта школуну окъуучулары къатышхандыла. Суратла сакъланганындан кёп берилгендиле. Аланы хар биринде да энчи ыз эсленеди. Аны бла бирге Элбрусну жомакълы табийгъаты бла игирек шагъырейленирге онг табылгъанды. Ол себеппен жюриге сайлау этергге кыыйын болгъанды. Кылай-алай болса да, алты адам айырылгъанды.

«Элбрус» миллет паркны методистлери Журтубайланы Жамиля бла Таукенланы Алёна администрациягъа бла конкурсантлагъа ыразылыкларын билдирип, биринчи жерге чыкъгъанлагъа сыйлы грамотала эм саугъала бергендиле.

АХМАТЛАНЫ Руслан,
«Элбрус» миллет паркны экология жарыкъландырыу, туризм эм рекреация бёлюмюню методисти.

Прокуратура

КъМР-ни прокуратурасыны коллегиясыны жыйылыуунда былтыр надзор ишни эсеплери чыгъарылгъандыла эмда быйылгъа борчла салынгнгандыла. Аны прокурор Николай Хабаров бардыргъанды. Анга ведомствону аппаратыны эмда бёлюмлерини башчылары къатышхандыла, деп билдиргендиле бизге ведомствону пресс-службасындан.

Баш борч – инсанланы эркинликлерин къоруулау

Тамамланнган жумушланы эсеплери бла прокурорну биринчи орунбасары **Андрей Сысоенков**, орунбасарлары **Сергей Белов** эм **Къадырланы Азрет**, коррупциягъа къажау законла къалай тамамланнганларына надзор жаны бла бёлюмню башчысы **Залина Бекулова** шагъырей этгендиле. Жыйылыуда Нальчикни, Бахсанны эмда Чегем районну прокурорлары да сёлешгендиле.

Николай Хабаров республика законлукъну болумуна багъа бергенди, прокуророла праволу низамны жалчытыуда не магъана тутханларын эсгертгенди.

Ала ишлеринде инсанланы оюлургъа къоркъуулу журтладан кёчюрюу, кёп къатлы юйлени тынгылы жангыртыу, къыйын жашау болумгъа тюшген инсанланы сейирлерин къоруулау, бизнесни излемлерин сакълау, эркин этилмеген жерледе жыйылгъан кир-кипчикни кетертиу, сюд чыгъаргъан онуоланы жашауда бардырыу жумушлагъа энчи эс бурургъа кереклисин белгилегенди. Дагъыда аманлыкъчылыкъгъа эм коррупциягъа къажау кюрешни магъаналылыгъын энчи чертгенди.

Коллегияны ахырында надзор ишни игилендириу жаны бла эсгертиуле къабыл кёрюлгендиле.

ТОКЪЛАНЫ Фатима
хазырлагъанды.

Къайгъырыу

Саулукъ сакълау бла байламлы соруулагъа тынгыларыкъдыла

Быйыл 27 февральда РФ-ни Следствие комитетини КъМР-де Следствие управлениясыны оноучулары инсанланы саулукъ сакълау бла байламлы соруулаына бла тарыгъуларына тынгыларыкъдыла. Тюбешиу эртденликде 10.00 сагъатда ведомствону мекямында бардырыллыкъды.

Соруулары болгъанла жашагъан жерлеринде следствие комитетни бёлюмлерине неда управлениягъа билдирирге керекдиле **(Нальчик ш., Ленин атлы орам, 36-чы мекям)**. Дагъыда **8 (8662) 77-24-92, 77-11-49** телефон номерлеге сёлешип жазылыргъа боллукъду.

Излеу

Белгисиз тас болгъанды

РФ-ни МВД-сыны Терк районда бёлюмю белгисиз тас болгъан Умаров Виталий Владимировични излейди. Ол 1972 жылда туугъанды, Терек шахарда эсепде турады. 2018 жылда 17 октябрьде Умаров юйден чыкъгъанды, ол кезиуден бери аны юсюнден жукъ да белгили тюйюлдю.

Ышанлары: сыфаты 45-50-жыллыкъгъа ушайды, арыкъсууду, ёсюмю 165-170 сантиметрге жетеди, чачлары сыйдамдыла, къашха жерлери барды.

Республиканы хурметли жамааты. Умаров Виталий Владимировични юсюнден жукъ билгенле бар эселе, аны юсюнден бу телефон номерлеге сёлешип, белгили этеригизни тилейдиле полициячыла: 8(86632) 4-10-02 (Терк районда ОМВД-ны дежурный бёлюмю) неда **8-901-244-00-07, 02 (102),** полицияны жууукъдагъы бёлюмюне келирге да боллукъду.

Мурдарлыкъ

Байрам бушуу бла бошалгъанды

Былтыр ноябрьде 35-жыллыкъ эр киши танышыны фатарында аракъы иче болгъанды. «Байрамны» кезиуюнде ол нёгерини тиширыууна артыкъ эс буруп тебиергенди. Эр кишиле алайда тойюшюп башлагъандыла. Терсленнген танышыны башына аякълары, къоллары бла да кёп кере ургъанды. Алгъан жараладан экинчиси бир ненча кюнден багъыу учрежденияда ауушханды.

Бу болум бла байламлы РФ-ни следствие комитетини Элбрус районда бёлюмюню следовательлери Россейни УК-сыны 111-чи статьясыны 4-чю кесегине кёре терслеу материалла ачхандыла – билип, адамны саулугъына ауур заран салып, ол ауушханы ючюн. Уголовный иш сюдню къарауууна берилгенди.

ТИКАЛАНЫ Фатима
хазырлагъанды.

«Заман» газетни редакциясыны коллективи газетде кёп жылланы ишлеп кетген **ШАУАЛАНЫ Исмайылны жашы Хасанга** къырдыдашы **ШАУАЛАНЫ Исмайылны жашы Магомет** ёлгени бла байламлы бушуу этип, къайгъы сёз береди.

УЧРЕДИТЕЛЬЛЕ: КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ ПАРЛАМЕНТИ БЛА ПРАВИТЕЛЬСТВОСУ

Баш редактор
КЪОНАКЪЛАНЫ Хасан

РЕДКОЛЛЕГИЯ:
ТЕКУЛАНЫ Хауа
(баш редакторну орунбасары),
ЖАНГУРАЗЛАНЫ Нажабат
(баш редакторну орунбасары),
ТОКЪЛУЛАНЫ Борис
(жууаплы секретарь),
МУСУКАЛАНЫ Сакинат,
ТИКАЛАНЫ Фатима,
ТРАМЛАНЫ Зухура,
УЛБАШЛАНЫ Мурат.

ТЕЛЕФОНЛА:
Редакторну приёмныйи – 42-63-01.
Баш редакторну орунбасарлары – 42-38-21, 40-04-82.
Жууаплы секретарь – 40-03-24.
Секретариат – 40-93-62. Корректорла – 42-63-52.

РЕДАКЦИЯНЫ БЁЛЮМЛЕРИ:
Политика эм право – 42-24-02, 42-67-68.
Экономика – 42-66-73.
Культура – 42-66-76.
Социал ишле – 42-75-82, 40-59-18.
Курортла, туризм эм спорт – 40-39-93, 42-66-71.
Окъуучула бла байламлыкъла жюрютюу эм жазылыу – 42-37-94.
Энчи корреспондент – 42-68-72.
Операторла – 42-66-85, 40-28-97.

Редакция авторла бла къагъыт жюрютмейди.
Къол жазмалагъа рецензия этилмейди эм ала артха къайтарылмайдыла.
Газетде басмаланган материаллада айтылгъан оюмла редакцияны оюму бла келишмезге боллукъдула. Алада айтылгъан хар зат ючюн Россей Федерацияны Басманы юсюнден законуна тийишлиликде материалланы авторлары кеслери жууаплыдыла.

Редакция авторладан 400 газет тизгинден (машинка бла жазылгъан 5–6 бет) кёпню алмайды.

Газет Связьны, информация технологияланы эмда асламны коммуникацияланы ишлери жаны бла федерал надзор службаны (Роскомнадзорну) Къабарты-Малкъарда управлениясында 2016 жылда 19 декабрьде регистрация этилгенди.
Регистрация номер —ПИ № ТУ07-00118. Индекс - П 5893

Газетни басмагъа "КъМР-Медиа" ГКУ-ну компьютер службасы хазыр этгенди.

Газет "Издательство "Южный регион" ООО-ну типографиясында басмаланганды. Ставрополь край, Ессентуки ш., Никольский орам, 5а

Газетлени иелерине тандыры ючюн КъМР-ни почта связьны федерал Управлениясы жууаплыдыды.
Телефонла: 76-01-21

Газетлени розницагъа сатыу ючюн КъМР-ни "Роспечать" акционер обществосу жууаплыды.
Телефон: 42-69-34

Газет айыкъда ю кере чыгъады – геуюрге, орта, шабат кюнледе.

Номерге графикге кёре 19.00 сагъатда къол салынды. 20.00 сагъатда къол салынганды

ГАЗЕТНИ НОМЕРИН ЧЫГЪАРГЪАНЛА:
Мокъаланы Зухура – дежурный редактор; Кучукланы Сафият, Кетенчиланы Зульфия – жууаплы секретарны орунбасарлары; Зезаланы Лида (1,2-чи бетле), Геляланы Валя (3,4-чю бетле) – корректорла.

Тиражы 1712 экз. Заказ № 217
Багъасы 10 сомду.

РЕДАКЦИЯНЫ ЭМ ИЗДАТЕЛЬНИ АДРЕСИ:

360000, Нальчик шахар, Ленин атлы проспект, 5
электрон почта: elbor_50@mail.ru